

Γιόζεφ Ράτσινγκερ

ΠΑΠΑΣ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ ΙΣΤ΄

Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ

Βιβλίο 3

ΤΙΤΛΟΣ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΥ: JESUS VON NAZARETH.
DIE KINDHEITSGESCHICHTEN

Από τις Εκδόσεις Herder, Φράιμπουργκ 2012

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ – Βιβλίο 3**

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Joseph Ratzinger – Papst Benedikt XVI

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: Ιωάννα Γρηγοράκη – Σωτήριος Σ. Δεσπότης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Φώτης Τερζάκης

ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θεωδωρής Πιτσιρίκος

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ραλλού Ρουχωτά

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Α. & Φ. Δεληγιάννης Ο.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Μάντης Ιωάννης & Υιοί Ε.Ε.

© Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2012

© RCS Libri S.p.A., Milano, 2012

All rights reserved.

© Εικόνες εξωφύλλου: Godong, Getty Images

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2013

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2013

ISBN 978-618-01-0346-5

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών χλωρίου και φιλικό προς το περιβάλλον.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατοΐου 121

144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1

106 79 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head office: 121, Tatoiou Str.

144 52 Metamorfoffi, Greece

Bookstore: 1, Mavromichali Str.

106 79 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

Telefax: 2102819550

www.psichogios.gr

e-mail: info@psichogios.gr

Γιόζεφ Ράτσινγκερ

ΠΑΠΑΣ
ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ
ΙΣΤ΄

Ο Ιησούς από τη Ναζαρέτ

ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ
ΜΕ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ ΤΟΥ

Μετάφραση:

Ιωάννα Γρηγοράκη – Σωτήριος Σ. Δεσπότης

Ο ΓΙΟΖΕΦ ΡΑΤΣΙΝΓΚΕΡ γεννήθηκε στις 16 Απριλίου 1927 στο Μαρκτλ αμ Ιν της Γερμανίας. Το 1951 χειροτονήθηκε ιερέας, στη συνέχεια αρχιεπίσκοπος Μονάχου και Φράιζιγκ, και το 1977 καρδινάλιος. Το 1981 ο Ιωάννης Παύλος Β΄ τον διόρισε επικεφαλής της Επιτροπής για το Δόγμα της Πίστης. Στις 19 Απριλίου 2005 εξελέγη πάπας λαμβάνοντας το όνομα Βενέδικτος ΙΣΤ΄. Το 2006 εξέδωσε την πρώτη του Εγκύκλιο με τίτλο DEUS CARITAS EST. Το θεολογικό και ποιμαντικό του έργο περιλαμβάνει εξακόσια άρθρα και πολυάριθμα βιβλία, τα οποία έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες.

Όλες οι υποσημειώσεις του βιβλίου είναι του μεταφραστή.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	9
----------------	---

1ο Κεφάλαιο

«ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ;» (ΙΩ. 19, 9)

Το ερώτημα σχετικά με την καταγωγή του Ιησού ως ερώτημα σχετικά με το είναι Του και την αποστολή Του.....	13
---	----

2ο Κεφάλαιο

Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗ
ΤΟΥ ΒΑΠΤΙΣΤΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Σχετικά με τη φιλολογική ιδιαιτερότητα των Κειμένων	27
Ο Ευαγγελισμός της γέννησης του Ιωάννη	30
Ο Ευαγγελισμός της Μαριάμ	37
Σύλληψη και Γέννηση του Ιησού σύμφωνα με τον Ματθαίο	50
Εκ Παρθένου γέννηση – Μύθος ή ιστορική πραγματι- κότητα;	63

3ο Κεφάλαιο

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΣΤΗ ΒΗΘΛΕΕΜ

Το ιστορικό και θεολογικό πλαίσιο της γενέθλιας αφή- γησης στο <i>Κατά Λουκάν</i>	73
Η γέννηση του Ιησού	81
Η παρουσίαση του Ιησού στο Ναό	95

4ο Κεφάλαιο

ΟΙ ΜΑΓΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ Η ΦΥΓΗ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Το ιστορικό και θεολογικό πλαίσιο της γενέθλιας αφή- γησης	107
Ποιοι ήταν οι Μάγοι;	110
Ο αστέρας.....	116
Η ενδιαμέση στάση στην Ιερουσαλήμ.....	121
Η προσκύνηση των μάγων ενώπιον του Ιησού	125
Η φυγή στην Αίγυπτο και η επιστροφή στη Γη Ισραήλ	127
ΕΠΙΛΟΓΟΣ: Ο Δωδεκαετής Ιησούς στο Ναό.....	139
ΕΠΙΜΕΤΡΟ	149
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ.....	155

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Επιτέλους μπορώ να παραδώσω το μικρό βιβλίο με τις αφηγήσεις για την παιδική ηλικία του Ιησού που είχα από καιρό υποσχεθεί. Δεν είναι ο τρίτος τόμος αλλά ένα είδος προθαλάμου στους δύο προηγηθέντες τόμους που έχουν ως θέμα τους τη μορφή και το μήνυμα του Ιησού. Στον παρόντα τόμο επιχείρησα σε διάλογο με τους ερμηνευτές του παρελθόντος και του παρόντος να ερμηνεύσω όσα αναφέρουν για την παιδική ηλικία του Ιησού οι ευαγγελιστές Ματθαίος και Λουκάς στην Εισαγωγή των Ευαγγελίων τους.

Έχω την πεποίθηση ότι η ορθή ερμηνεία προϋποθέτει δύο τινά: αφενός το ερώτημα τι ήθελαν οι συγγραφείς με τα κείμενά τους να διακηρύξουν στην εποχή τους – τα ιστορικά συστατικά της Ερμηνείας. Αλλά τούτο δεν αρκεί: να εναποθέσουμε δηλαδή το κείμενο στο παρελθόν εγκαταλείποντάς το έτσι σε κάτι που έχει γίνει παρωχημένο. Το ερώτημα του καλού ερμηνευτή πρέπει να είναι το εξής: Είναι αληθινό αυτό που έχει ειπωθεί; Με αφορά; Και εάν ναι, πώς; Σε ένα κείμενο όπως το βιβλικό, του οποίου σύμφωνα με την πίστη μας ο έσχατος και βαθύτερος συγγραφέας είναι ο ίδιος ο Θεός, αναντίρρητα μέρος της ερμηνείας αποτελεί το ερώτημα σχετικά με το παρόν του παρελθόντος. Με αυτό τον τρόπο δεν μειώνεται η σοβαρότητα της ιστορικής έρευνας αλλά αυξάνεται.

Υπό αυτή την έννοια επιχείρησα να οδηγηθώ σε διάλογο

με τα κείμενα. Εν προκειμένω έχω τη συνείδηση ότι αυτός ο διάλογος του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος δεν μπορεί να εξαντληθεί και ότι κάθε ερμηνεία υπολείπεται του μεγαλείου του βιβλικού κειμένου. Ελπίζω ότι αυτό το μικρό βιβλίο παρά τα όριά του μπορεί να βοηθήσει πολλούς ανθρώπους καθ' οδόν προς τον Ιησού και με τον Ιησού.

Castel Gandolfo, Εορτή της Μεταστάσεως της Θεοτόκου

15 Αυγούστου 2012

ΓΙΟΖΕΦ ΡΑΤΣΙΝΓΚΕΡ – ΠΑΠΑΣ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ ΙΣΤ΄

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

«ΑΠΟ ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ;»
(ΙΩ. 19, 9)

Το ερώτημα σχετικά με την καταγωγή του Ιησού ως ερώτημα σχετικά με το είναι Του και την αποστολή Του

Στο μέσον της ανάκρισης του Ιησού ο Πιλάτος υποβάλλει απροσδόκητα το ερώτημα στον κατηγορούμενο: *από πού είσαι;* Οι κατηγορούμενοι μετά την καταδικαστική απόφαση προσέδωσαν επιπλέον δραματικό τόνο στην κραυγή τους, διακηρύσσοντας ότι αυτός ο Ιησούς είχε παρουσιάσει τον εαυτό Του ως Υιό του Θεού – ένα έγκλημα για το οποίο ο νόμος προέβλεπε τη θανατική ποινή. Ο πεφωτισμένος Ρωμαίος κριτής ο οποίος είχε ήδη εκφράσει τον προβληματισμό του σχετικά με την αλήθεια (πρβλ. Ιω. 18, 38), υπό άλλες συνθήκες θα θεωρούσε γελοία αυτή την κατηγορία. Τώρα όμως έμεινε κατάπληκτος. Προηγουμένως ο κατηγορούμενος είχε διακηρύξει ότι είναι όντως ένας βασιλιάς αλλά ότι το βασίλειό του δεν είναι από εδώ (Ιω. 18, 36). Και μετά υπαινιχθηκε ένα μυστηριώδες από πού και για πού λέγοντας: *Εσύ το λέγεις ότι εγώ είμαι βασιλιάς. Εγώ γι' αυτόν το σκοπό έχω γεννηθεί και έχω έλθει στον κόσμο, για να δώσω μαρτυρία σχετικά με την αλήθεια. Καθένας που προέρχεται από την αλήθεια αφουγκράζεται τη φωνή μου* (Ιω. 18, 37)¹.

Όλα αυτά υπό άλλες συνθήκες θα φαινονταν στον Ρωμαίο

---

1. *ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς.* Οι αποδόσεις των καινοδιαθηκικών Κειμένων στη νεοελληνική είναι του Μεταφραστή. Η μετάφραση των παλαιδιαθηκικών κειμένων, εκτός των Ψαλμών, προέρχονται από τη Βιβλική Εταιρεία, 1997. Όσες υποσημειώσεις καταγράφονται στο κάτω μέρος της σελίδας επίσης είναι του Μεταφραστή.

κριτή ως φλυαρία. Κι όμως δεν μπορούσε να μην ενδώσει στη μυστηριώδη εντύπωση αυτού του ανδρός ο οποίος ήταν διαφορετικός από όλους τους γνωστούς σε αυτόν αγωνιστές εναντίον της ρωμαϊκής κυριαρχίας και υπέρ της παλινόρθωσης του βασιλείου του Ισραήλ. Ο Ρωμαίος Κριτής ερωτά για την καταγωγή του Ιησού για να κατανοήσει ποιος πραγματικά είναι και τι ακριβώς θέλει.

Το ερώτημα σχετικά με την προέλευση του Ιησού ως ερώτημα σχετικά με τη βαθύτερη προέλευσή Του και συνεπώς για το αυθεντικό Του είναι αναδύεται και σε άλλα κρίσιμα σημεία τού κατά Ιωάννη διαδραματίζοντας παρόμοιο ρόλο και στα Συνοπτικά. Και στον Ιωάννη και στους Συνοπτικούς το ερώτημα υπόκειται σε ένα ιδιόρρυθμο παράδοξο. Από τη μία πλευρά το γεγονός ότι κάποιος γνωρίζει επακριβώς την καταγωγή του Ιησού συνιστά επιχείρημα εναντίον του Ιησού και της αξίωσης της αποστολής του: δεν προέρχεται από τον ουρανό, από τον Πατέρα, εκ των άνω, όπως αυτός ισχυρίζεται (Ιω. 8, 23). Όχι!: Και έλεγαν: Αυτός δεν είναι ο Ιησούς ο γιος του Ιωσήφ, του οποίου εμείς γνωρίζουμε τον πατέρα και τη μητέρα; Πώς τώρα αυτός λέγει: «έχω κατέβει από τον ουρανό;» (Ιω. 6, 42)².

Οι Συνοπτικοί αναφέρουν έναν ακριβώς παρόμοιο εριστικό διάλογο στη Συναγωγή της Ναζαρέτ, την πατρίδα του Ιησού. Ο Ιησούς δεν εξήγησε τα λόγια της Α.Γ. με τον συνήθη τρόπο αλλά με μιαν αυθεντία που ξεπερνούσε τα όρια κάθε ερμηνείας συσχετίζοντας τα λόγια με τον εαυτό του και την αποστολή του (Λκ. 4, 21). Οι ακροατές –απόλυτα δικαιολογημένα– καταπλήσσονται από αυτή την αντιμετώπιση της Γραφής, από την αξίωση να είναι ο ίδιος το σημείο αναφοράς και η ερμηνευτική κλειδα των αγίων Γραφών. Η κατά-

2. οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς νῦν λέγει ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα;

πληξη μεταβάλλεται σε ένσταση: δεν είναι αυτός ο ξυλουργός, ο γιος της Μαρίας, ο αδελφός του Ιακώβου και του Ιωσήφ και του Ιούδα και του Σίμωνα; Και οι αδελφές του δεν κατοικούν εδώ στον τόπο μας; Και σκανδαλίζονταν μαζί του (Μκ. 6, 3)³.

Είναι επακριβώς γνωστό ποιος είναι ο Ιησούς και από πού προέρχεται – είναι ένας ανάμεσα στους υπόλοιπους. Είναι ένας όπως εμείς. Η αξίωσή του μόνον ως ύβρις μπορεί να νοηθεί. Σε αυτό να προστεθεί ότι η Ναζαρέτ δεν ήταν τόπος για τον οποίο υπήρχε κάποια επαγγελία της Γραφής. Ο Ιωάννης αναφέρει πως ο Φίλιππος διακηρύσσει στον Ναθαναήλ: *Ανακαλύψαμε Αυτόν για τον οποίο έγραψε ο Μωυσής στο Νόμο και οι Προφήτες, τον Ιησού, το γιο του Ιωσήφ από τη Ναζαρέτ* (Ιω. 1, 45 κε.). Η απάντηση είναι γνωστή: *από τη Ναζαρέτ μπορεί να προέλθει κάτι αγαθό; Του απαντά ο Φίλιππος: έλα και θα δεις*. Η λαϊκή καταγωγή του Ιησού, του εργάτη από την Επαρχία, δεν φαίνεται να υποκρύπτει κανένα μυστήριο. Η καταγωγή του δεν τον διαφοροποιεί από τους υπολοίπους.

Απαντά, όμως, και το αντίθετο επιχείρημα εναντίον της αυθεντίας του Ιησού και μάλιστα στον εριστικό διάλογο με τον θεραπευμένο τυφλό που βρήκε το φως του: *εμείς γνωρίζουμε ότι στον Μωυσή λάλησε ο Θεός, ενώ αυτός δεν γνωρίζουμε από πού είναι* (Ιω. 9, 29). Κάτι απολύτως παρόμοιο είπαν οι Ναζαρηνοί μετά την Ομιλία στη Συναγωγή προτού τον υποτιμήσουν ως κάποιον γνωστό, όμοιο με αυτούς: *και όταν ήλθε το Σάββατο άρχισε να διδάσκει στη Συναγωγή και πολλοί ακούγοντάς Τον εκπλήσσονταν λέ-*

---

3. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας καὶ ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφου καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

γοντες: «από πού (υπάρχουν) σε αυτόν αυτά τα πράγματα και τι είναι η σοφία που του δόθηκε αλλά κι αυτές οι δυνάμεις που πραγματοποιούνται δι' Αυτού;» (Μκ. 6, 2)⁴. Και εδώ το ερώτημα είναι το από πού –ακόμη κι όταν μετά υποτιμάται με παραπομπή στο συγγενολόι του.

Το ερώτημα του από πού του Ιησού είναι ταυτόχρονα γνωστό και άγνωστο. Φαινομενικά έχει εύκολη απάντηση κι όμως δεν εξαντλείται σε αυτή. Στην Καισάρεια του Φιλίππου θα ρωτήσει ο Ιησούς τους μαθητές Του: ποιος λέγουν οι άνθρωποι ότι είμαι; [...] και σεις ποιος λέγετε ότι είμαι; (Μκ. 8, 27 κε.) – ποιος είναι ο Ιησούς; Από πού άραγε προέρχεται; αυτές οι δύο ερωτήσεις συμπλέκονται άρρηκτα μεταξύ τους.

Γι' αυτό και τα τέσσερα Ευαγγέλια αναφέρονται σ' αυτές τις ερωτήσεις. Συγγράφηκαν για να τους δώσουν μιαν απάντηση. Όταν ο Ματθαίος εγκαινιάζει το Ευαγγέλιό του με το γενεαλογικό δέντρο του Ιησού, επιθυμεί να φωτίσει ήδη από την αρχή το ερώτημα για την καταγωγή του Ιησού. Το γενεαλογικό δέντρο συνιστά ένα είδος επιγραφής ολόκληρου του Ευαγγελίου. Αντιθέτως ο Λουκάς τοποθέτησε το γενεαλογικό δέντρο στην αρχή της δημόσιας δράσης Του, ως ταυτόχρονη δημόσια παρουσίαση του Ιησού προκειμένου να απαντήσει στο ίδιο ερώτημα με διαφορετικές εμφάσεις – περιλαμβάνοντας αυτό που θα αναπτυχθεί σε ολόκληρο το Ευαγγέλιο. Ας επιχειρήσουμε λοιπόν να προσεγγίσουμε περισσότερο την ουσιαστική σκοπιμότητα αυτών των δύο γενεαλογικών δέντρων.

---

4. και γενομένου σαββάτου ἤρξατο διδάσκειν ἐν τῇ συναγωγῇ, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσαντο λέγοντες· πόθεν τούτῳ ταῦτα, καὶ τίς ἡ σοφία ἢ δοθεῖσα τούτῳ, καὶ αἱ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι;

Για τον Ματθαίο δύο ονόματα είναι καθοριστικά για την καταγωγή του Ιησού: Αβραάμ και Δαβίδ.

Με τον Αβραάμ εγκαινιάζεται η ιστορία της επαγγελίας (υπόσχεσης) – μετά το διασκορπισμό της ανθρωπότητας σε συνδυασμό με το κτίσιμο του πύργου της Βαβέλ, ο Αβραάμ προδεικνύει αυτό που έρχεται. Δεν είναι μόνο ένας διαβάτης που μεταβαίνει από τη χώρα της καταγωγής του σε αυτήν της υπόσχεσης, αλλά κι ένας οδοιπόρος που πραγματώνει μια έξοδο από το παρόν στο μέλλον. Όλη η πορεία της ζωής του ενσαρκώνει τη δυναμική τής προς τα εμπρός πορείας πάνω στην οδό του ερχόμενου. Έτσι ορθά η *Προς Εβραίους* τον παρουσιάζει ως προσκυνητή της πίστης επί τη βάσει της υπόσχεσης: *Διότι προσδοκούσε την πόλη με τα θεμέλια την οποία φιλοτέχνησε και δημιούργησε ο Θεός* (Εβρ. 11, 10). Η επαγγελία προς τον Αβραάμ σχετίζεται καταρχάς με τους απογόνους αλλά ταυτόχρονα πηγαίνει πέραν τούτου (Γέν. 18, 18). Έτσι με τη μνεία του Αβραάμ στο γενεαλογικό δέντρο του Ματθαίου κατευθύνεται το βλέμμα στο όλον, σε ολόκληρη την Ιστορία της θείας Οικονομίας η οποία εγκαινιάζεται με τον Αβραάμ και καταλήγει στον Ιησού, αφού μέσω του Αβραάμ η ευλογία απευθύνεται στους πάντες.

Έτσι από την αρχή του γενεαλογικού δέντρου ήδη το βλέμμα κατευθύνεται στο τέλος του Ευαγγελίου όπου ο Αναστάς αναφέρει στους μαθητές Του: *πηγαίνετε και μαθητεύσατε σε όλα τα έθνη, βαπτίζοντες αυτούς στο όνομα του Πατέρα και του Υιού και του Αγ. Πνεύματος* (28, 19). Ήδη στην ιδιαίτερη αφήγηση του γενεαλογικού δέντρου του Ιησού είναι ευθύς εξαρχής παρούσα μια δυναμική που αναφέρεται στο όλον: στην προέλευση του Ιησού είναι ήδη συμπαρούσα η οικουμενική ενάργεια της αποστολής Του.

Η δομή του γενεαλογικού δέντρου και της ιστορίας που αφηγείται προσδιορίζεται βεβαίως από τη μορφή του Δαβίδ, του βασιλιά στον οποίο δόθηκε η επαγγελία της αιώνιας βα-

σιλείας: Ο θρόνος σου θα παραμείνει αιώνιος (Β' Βασ. 7, 16). Το γενεαλογικό δέντρο που παραθέτει ο Ματθαίος χαρακτηρίζεται από αυτή την επαγγελία. Δομείται πάνω σε τρεις δεκατετράδες γενεών, κλιμακούμενες αρχικά από τον Αβραάμ μέχρι και τον Δαβίδ, κατιούσες μετά τον Σολομώντα μέχρι τη βαβυλώνια αιχμαλωσία και μετά, κλιμακούμενες και πάλι μέχρι τον Ιησού στο πρόσωπο του οποίου τελειώνεται η επαγγελία. Εμφανίζεται ο βασιλιάς που παραμένει αιώνια – βεβαίως εντελώς διαφορετικός από εκείνον που αναλογιζόταν κάποιος έχοντας ως μοντέλο τον Δαβίδ.

Αυτή η δόμηση γίνεται ακόμη σαφέστερη όταν αναλογίζεται κάποιος ότι τα εβραϊκά σύμφωνα του ονόματος Δαβίδ έχουν ως άθροισμα το 14. Έτσι και επί τη βάση της συμβολικής των αριθμών ο Δαβίδ, το όνομα και η επαγγελία που δέχθηκε, αποτυπώνει ανεξίτηλα την πορεία από τον Αβραάμ μέχρι τον Ιησού. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι το γενεαλογικό δέντρο με τις τρεις δεκατετράδες συνιστά ένα αυθεντικό ευαγγέλιο του Χριστού-Βασιλέως: όλη η ιστορία είναι προσανατολισμένη σε αυτόν του οποίου ο θρόνος θα παραμείνει αιώνιος.

Το γενεαλογικό δέντρο του Ματθαίου είναι γενεαλογικό δέντρο ανδρών στο οποίο, όμως πριν τη Μαριάμ με την οποία τελειώνεται, κατονομάζονται τέσσερις γυναίκες: Θάμαρ, Ραάβ, Ρουθ και η σύζυγος του Ουρία. Γιατί απαντούν άραγε αυτές οι γυναίκες στο γενεαλογικό δέντρο; Με ποιο κριτήριο έχουν επιλεγεί;

Έχει ειπωθεί ότι και οι τέσσερις είναι αμαρτωλές. Έτσι καταδεικνύεται το γεγονός ότι ο Ιησούς σήκωσε πάνω Του τους αμαρτωλούς και με αυτούς τις αμαρτίες του κόσμου και ότι η αποστολή Του αποσκοπεί στη δικαίωση των αμαρτωλών. Αλλά κάτι τέτοιο δεν πρέπει να είναι ο προσδιοριστικός παράγων στην επιλογή των ονομάτων, καθώς τούτο δεν

ισχύει και για τις τέσσερις γυναίκες. Σημαντικότερο φαίνεται να είναι το γεγονός ότι όλες αυτές δεν ήταν Ιουδαίες. Έτσι μέσω αυτών έχει ενταχθεί στο γενεαλογικό δέντρο του Ιησού ο κόσμος των λαών/εθνών. Διακρίνεται η αποστολή του στους Ιουδαίους και στα έθνη.

Σημαντικότερο απ' όλα είναι το γεγονός ότι το γενεαλογικό δέντρο καταλήγει σε μια γυναίκα: είναι η Μαριάμ, η οποία στην πραγματικότητα συνιστά μια καινούργια αρχή τοποθετώντας έτσι σε μια νέα συνάφεια και υπό μια καινούργια προοπτική ολόκληρο γενεαλογικό δέντρο. Όλες οι γενιές ακολουθούν το σχήμα: *Ο Αβραάμ γέννησε τον Ισαάκ [...]*. Στο τέλος, όμως, απαντά κάτι εντελώς διαφορετικό: αναφορικά με τον Ιησού δεν γίνεται λόγος για γέννηση από άνδρα αλλά σημειώνονται τα εξής: *Ο δε Ιακώβ γέννησε τον Ιωσήφ τον άνδρα της Μαρίας, από την οποία γεννήθηκε ο Ιησούς, ο οποίος λέγεται Χριστός* (Μτ. 1, 16). Στην επισυναπτόμενη αφήγηση της γέννησης του Ιησού ο Ματθαίος αναφέρει ότι ο Ιωσήφ δεν ήταν ο πατέρας του Ιησού και ότι ήθελε να δώσει διαζύγιο στη Μαριάμ ένεκα της υποτιθέμενης μοιχείας. Τότε γίνεται αποδέκτης του ρήματος: *Ιωσήφ απόγονε του Δαβίδ, μη διστάσεις να παραλάβεις στο σπίτι σου τη Μαριάμ τη γυναίκα σου, διότι το παιδί που συνελήφθη μέσα της είναι από το Άγιο Πνεύμα* (Μτ. 1, 20). Έτσι η τελευταία πρόταση μεταλλάσσει ολόκληρο το γενεαλογικό δέντρο. Η Μαριάμ αποτελεί μια καινούργια αρχή. Το παιδί της δεν προέρχεται από άνδρα, αλλά συνιστά μια καινούργια Δημιουργία, αφού συνελήφθη εκ Πνεύματος Αγίου.

Το γενεαλογικό δέντρο παραμένει σημαντικό: Ο Ιωσήφ είναι ο πατέρας του Ιησού κατά το νόμο. Σύμφωνα με το δίκαιο Αυτός ανήκει στη γενιά του Δαβίδ. Κι όμως κατάγεται από κάπου αλλού, εκ των άνω – από τον ίδιο τον Θεό. Συναντάμε κατά εντελώς συγκεκριμένο τρόπο το μυστήριο της

προέλευσης, της διπλής καταγωγής: μπορούμε να κατονομάσουμε τον τόπο καταγωγής Του. Κι όμως ο τόπος αυτός αποτελεί μυστήριο. Αποκλειστικά και μόνον ο Θεός είναι ο Πατέρας Του με την αυθεντική έννοια του όρου. Το γενεαλογικό δέντρο των ανδρών είναι κοσμοϊστορικής σημασίας. Κι όμως στο τέλος είναι η Μαριάμ, η ταπεινή Παρθένος από τη Ναζαρέτ, στην οποία διαδραματίζεται η καινή αρχή, εγκαινιάζεται και πάλι η ανθρώπινη φύση.

Ας ρίξουμε ένα βλέμμα στο γενεαλογικό δέντρο που απαντά στο *Κατά Λουκάν* (3, 23-38). Εκπλήσσεται κάποιος από τις πολλαπλές διαφορές, από τη διαδοχή των προγόνων όπως αυτή παρατίθεται από τον Ματθαίο.

Ήδη διαπιστώσαμε ότι στο κείμενο του Λουκά το γενεαλογικό δέντρο εισάγει τη δημόσια δράση και νομιμοποιεί κατά κάποιον τρόπο τη δημόσια αποστολή του Ιησού. Αντιθέτως ο Ματθαίος τοποθετεί το γενεαλογικό δέντρο ως αρχή του Ευαγγελίου εν γένει. Από αυτό μεταβαίνει στη σύλληψη και τη γέννηση του Ιησού και έτσι ξεδιπλώνει την απάντηση στο διττής σημασίας ερώτημα αναφορικά με την προέλευση του Ιησού.

Στη συνέχεια εκπλήσσει το γεγονός ότι οι Ματθαίος και Λουκάς συμφωνούν σε ελάχιστα ονόματα. Ούτε καν το όνομα του πατέρα του Ιωσήφ δεν είναι κοινό. Πώς μπορεί να εξηγηθεί αυτό; Εκτός των στοιχείων τα οποία έχουν ληφθεί από την Π.Δ., υπάρχουν παραδόσεις που έχουν υποστεί επεξεργασία από τους δύο συγγραφείς και δεν μπορούμε να τις ανασυνθέσουμε. Θεωρώ απλώς περιττό να αναδομήσω κάποιες σχετικές υποθέσεις. Και οι δύο συγγραφείς δεν ενδιαφέρονται για μεμονωμένα ονόματα αλλά για τη συμβολική δομή μέσω της οποίας αναδεικνύεται ο χώρος του Ιησού στην ιστορία: η συνύφανσή του με τις ιστορικές ατραπούς της επαγγελίας αλλά και η καινή αρχή η οποία παραδόξως προσδιορίζει την καταγωγή του ταυτόχρονα με τη συνέχεια της δράσης του Θεού στην ιστορία.

Μία άλλη διαφορά εντοπίζεται στο γεγονός ότι ο Λουκάς δεν ανεβαίνει από τις αρχές –τη ρίζα– στο παρόν, στην κορυφή του δέντρου, αλλά αντίθετα κατεβαίνει από την κορυφή στις ρίζες, ώστε να καταδείξει με βεβαιότητα ότι τελικά η έσχατη ρίζα δεν εντοπίζεται στο βάθος αλλά στο ύψος – στην αρχή της ανθρωπότητας βρίσκεται ο Θεός: υιού του Ενώς, υιού του Σηθ, υιού του Αδάμ, υιού του Θεού (Λκ. 3, 38).

Το κοινό σημείο ανάμεσα στον Ματθαίο και τον Λουκά είναι ότι στον Ιωσήφ το δέντρο διακόπτεται και μεταλλάσσεται: και αυτός ο Ιησούς ήταν τριάντα χρονών στην αρχή του τριακοστού έτους και ήταν κατά το νόμο υιός του Ιωσήφ, υιού του Ηλί (Λκ. 3, 23). Ο Λουκάς μάς αναφέρει ότι κατά το Νόμο ήταν τέκνο του Ιωσήφ. Ήδη στα δύο προηγούμενα κεφάλαια του Ευαγγελίου του έχει καταδείξει ποια είναι η αληθινή καταγωγή του Ιησού.

Ενώ ο Ματθαίος προσδίδει σαφή θεολογική-συμβολική δομή στο γενεαλογικό δέντρο με τις τρεις δεκατετράδες, ο Λουκάς παρουσιάζει 76 ονόματα χωρίς καμία εμφανή δομή. Κι όμως και εδώ πρόκειται για μια συμβολική δομή του χρόνου της ιστορίας: το γενεαλογικό δέντρο περιέχει 11x7 μέλη. Ίσως ο Λουκάς γνώριζε το αποκαλυπτικό σχήμα το οποίο διαιρεί την παγκόσμια ιστορία σε δώδεκα τμήματα και εντέλει αποτελείται από 11x7 γενιές. Έτσι εν προκειμένω κατά καθόλου περίεργο τρόπο υποδηλώνεται ότι ο Ιησούς φθάνει με το πλήρωμα του χρόνου, δηλαδή το γεγονός ότι με αυτόν ανατέλλει η κρίσιμη ώρα της ανθρωπότητας: είναι ο νέος Αδάμ ο οποίος και πάλι κατάγεται από τον Θεό – περισσότερο ριζοσπαστικός από τον πρώτο Αδάμ αφού δεν δέχθηκε απλώς και μόνο την πνοή του Θεού αλλά είναι αυθεντικός Υιός Του. Ενώ στον Ματθαίο η συμβολική χρονική δομή σφραγίζεται από την επαγγελία στον Δαβίδ, ο Λουκάς θέλει –αναγόμενος μέχρι τον Αδάμ– να καταδείξει

το γεγονός ότι διά του Ιησού η ανθρωπότητα πραγματώνει μια καινούργια αρχή. Το γενεαλογικό δέντρο συνιστά έκφραση μιας επαγγελίας που αφορά ολόκληρη την ανθρωπότητα.

Σε αυτήν τη συνάφεια αξιομνημόνευτη είναι μια άλλη ανάγνωση του γενεαλογικού δέντρου του Λουκά που συναντούμε στον άγιο Ειρηναίο. Στο δικό του κείμενο δεν διάβαζε 76 αλλά 72 (ή 70) ονόματα. Είναι οι αριθμοί οι οποίοι επί τη βάσει του Έξ. 1, 5 συνιστούν το σύνολο των εθνών – μια παράδοση που απαντά στην παράδοση του Λουκά αναφορικά με τους 70 (72) μαθητές τους οποίους ο Ιησούς εξέλεξε δίπλα στους Δώδεκα. Ο Ειρηναίος σημειώνει: *Γι' αυτό ο Λουκάς τόνισε ότι η γενεαλογία από τη γέννηση του Κυρίου μας έως τον Αδάμ έχει εβδομήντα δύο γενιές. Συνέδεσε το τέλος με την αρχή και έδειξε ότι είναι ο ίδιος ο οποίος ανακεφαλαίωσε στον εαυτό του μαζί με τον ίδιο τον Αδάμ όλα τα έθνη πού διασκορπίστηκαν ύστερα από τον Αδάμ και όλες τις γλώσσες και τη γενεαλογία των ανθρώπων. Γι' αυτό και ο Παύλος λέγει ότι αυτός ο Αδάμ είναι τύπος του μέλλοντος. Διότι ως Λόγος και Δημιουργός των απάντων προετοίμασε μόνος του τη μέλλουσα περί τον Υίο του Θεού οικονομία του ανθρώπινου γένους, αφού ο Θεός έπλασε πρωτύτερα τον ψυχικό άνθρωπο για να σωθεί από τον πνευματικό. Επειδή, λοιπόν, προϋπήρξε αυτός πού σώζει έπρεπε να υπάρχει και αυτό πού θα σωζόταν, για να μη σώζει χωρίς λόγο (Κατά αιρέσεων 3.22.3)*⁵.

Ακόμη κι αν ο συμβολισμός των 70, πάνω στον οποίο οικοδομείται η εξήγηση που προσφέρει ο άγιος Ειρηναίος, δεν ερείδεται στο πρωτότυπο κείμενο του Λουκά, εντούτοις η αυθεντική πρόθεση του γενεαλογικού δέντρου του Λουκά γίνεται

5. Ειρηναίου Επισκόπου Λουγδούνου, *Έλεγχος και Ανατροπή της Ψευδωνύμου Γνώσεως*, Εισαγωγή-Μετάφρασις-Σχόλια υπό αρχιμ. Ειρηναίου Χατζηγεφραιμίδα, Θεσσαλονίκη 1991.

πλήρως κατανοητή σε αυτά τα λόγια. Ο Ιησούς αναλαμβάνει πάνω του ολόκληρη την ανθρωπότητα, ολόκληρη την ιστορία της ανθρωπότητας και της προσδίδει μια καινούργια, αποφασιστικής σημασίας μεταβολή σε μια καινή ανθρωπότητα.

Ο ευαγγελιστής Ιωάννης ο οποίος συνεχώς απηχεί το ερώτημα σχετικά με την καταγωγή του Ιησού, δεν προλογίζει το Ευαγγέλιό του με κανένα γενεαλογικό δέντρο. Στον Πρόλογο, όμως, του Ευαγγελίου του με εμφαντικό και μεγαλειώδη τρόπο παρουσιάζει την απάντηση στο ερώτημα για το πόθεν. Ταυτόχρονα προεκτείνει αυτή την απάντηση στο ερώτημα σχετικά με την προέλευση του Ιησού σε έναν προσδιορισμό της χριστιανικής ύπαρξης αφού εξ αφορμής της καταγωγής καταδεικνύει την ταυτότητα των δικών Του (1, 1-14). Ο άνθρωπος Ιησούς συνιστά τη σκηνή σε αυτό τον κόσμο του Λόγου, του αιώνιου θεϊκού Λόγου. Η σάρκα του Ιησού, η ανθρώπινη ύπαρξή του, είναι η σκηνή του Λόγου: είναι σαφής ο υπαινιγμός στην αγία Σκηνή του πορευόμενου Ισραήλ. Ο Ιησούς είναι η Σκηνή της συνάντησης – είναι απόλυτα πραγματικά αυτό για το οποίο η Σκηνή και ο ύστερος Ναός μόνον ως σημεία μπορούσαν να σταθούν. Η αρχή του Ιησού, η προέλευσή του, είναι η ίδια η αρχή – η αρχέγονη αιτία από την οποία προέρχονται τα πάντα: το φως το οποίο μεταμορφώνει το παν σε κόσμο. Ο Ιησούς προέρχεται από τον Θεό. Είναι Θεός. Αυτή η Αρχή ερχόμενη σε εμάς διανοίγει –ως τέτοια– έναν καινό τρόπο ανθρώπινης ύπαρξης: Σε όσους, όμως, τον δέχθηκαν τους έδωσε εξουσία να γίνουν παιδιά του Θεού, σε όσους δηλαδή πιστεύουν στο όνομά (πρόσωπό) Του. Είναι αυτοί οι οποίοι δεν γεννήθηκαν από γυναικεία αίματα ούτε με σαρκική επιθυμία ούτε με το θέλημα άνδρα αλλά από τον Θεό (1, 12 κε.).

Ένα μέρος της χειρόγραφης παράδοσης δεν διαβάσει αυτή την πρόταση σε πληθυντικό αλλά σε ενικό: αυτός ο οποίος [...] δεν γεννήθηκε από αίμα. Έτσι η πρόταση θα μπορούσε

να αποτελέσει έναν σαφή υπαινιγμό στην παρθενική σύλληψη και γέννα του Ιησού. Θα υπογραμμιζόταν με συγκεκριμένο τρόπο για άλλη μια φορά η εκ Θεού ύπαρξη του Ιησού, όπως παραδίδεται από τον Ματθαίο και τον Λουκά. Αλλά αυτή είναι μια ύστερη γραφή. Το αυθεντικό κείμενο του Ευαγγελίου εν προκειμένω ομιλεί ξεκάθαρα για εκείνους οι οποίοι πιστεύουν στο Όνομα του Χριστού και μέσω αυτής της πίστης αποκτούν μια καινούργια αρχή. Κι όμως η συνάφεια με την Ομολογία για την εκ Παρθένου γέννηση του Ιησού είναι αναντίρρητα παρούσα: όποιος πιστεύει στον Ιησού, διά της πίστεως στον Ιησού αποκτά προσωπική και νέα αρχή, παραλαμβάνει αυτή την αρχή ως οικείος Του. Αφ' εαυτών όλοι οι πιστεύοντες γεννήθηκαν καταρχάς από αίμα και θέλημα ανδρός. Η πίστη, όμως, τους χαρίζει μια καινή γέννα: εισέρχονται στην καταγωγή του Ι. Χριστού, η οποία γίνεται πλέον η δική τους καταγωγή. Εκ του Χριστού, διά της πίστεως σε Αυτόν, είναι πλέον γεγενημένοι εκ του Θεού.

Με αυτό τον τρόπο ο Ιωάννης συμπύκνωσε για άλλη μια φορά τη βαθύτερη σημασία των γενεαλογικών δέντρων και ταυτόχρονα την πρόσφερε ως διδασκαλία αναφορικά με την κατανόηση της δικής μας προσωπικής απαρχής, του δικού μας αυθεντικού γενεαλογικού δέντρου. Όπως το γενεαλογικό δέντρο στο τέλος διακόπτεται επειδή ο Ιησούς δεν γεννήθηκε από τον Ιωσήφ, αλλά απολύτως αληθινά διά του Αγ. Πνεύματος από την Παρθένο Μαρία, έτσι και για μας ισχύει το εξής: το δικό μας αυθεντικό γενεαλογικό δέντρο είναι η πίστη στον Ιησού ο οποίος μας δωρίζει μια καινή καταγωγή, μας γεννά εκ του Θεού.

Στον παρόντα τόμο επεχείρησα σε διάλογο με τους ερμηνευτές του παρελθόντος και του παρόντος να ερμηνεύσω όσα αναφέρουν για την παιδική ηλικία του Ιησού οι ευαγγελιστές Ματθαίος και Λουκάς στην Εισαγωγή των Ευαγγελίων τους.

Έχω την πεποίθηση ότι η ορθή ερμηνεία προϋποθέτει δύο τινά: αφενός το ερώτημα τι ήθελαν οι συγγραφείς με τα κείμενά τους να διακηρύξουν στην εποχή τους – τα ιστορικά συστατικά της Ερμηνείας. Αλλά αυτό δεν αρκεί. Το να αφήσουμε δηλαδή το κείμενο στο παρελθόν και έτσι να το εγκαταλείψουμε σε κάτι που έχει γίνει παρωχημένο. Το ερώτημα του καλού ερμηνευτή πρέπει να είναι το εξής: Είναι αληθινό αυτό που έχει ειπωθεί; Με αφορά; Και εάν ναι, πώς; Σε ένα κείμενο όπως το βιβλικό, του οποίου σύμφωνα με την πίστη μας ο έσχατος και βαθύτερος συγγραφέας είναι ο ίδιος ο Θεός, ανατίρρητα μέρος της ερμηνείας είναι το ερώτημα αναφορικά με το παρόν του παρελθόντος. Με αυτόν τον τρόπο δεν περιορίζεται η σοβαρότητα της ιστορικής αναζήτησης αλλά εξυψώνεται.

Υπό αυτή την έννοια επιχείρησα να οδηγηθώ σε διάλογο με τα κείμενα. Εν προκειμένω έχω τη συνείδηση ότι αυτός ο διάλογος του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος δεν μπορεί να εξαντληθεί και ότι κάθε ερμηνεία υπολείπεται του μεγαλείου του βιβλικού κειμένου. Ελπίζω ότι αυτό το μικρό βιβλίο παρά τα όριά του μπορεί να βοηθήσει πολλούς ανθρώπους καθ' οδόν προς τον Ιησού και με τον Ιησού.

Πάπας Βενέδικτος ΙΣΤ΄

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΪΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

ISBN 978-618-01-0346-5

9 786180 103465

ΚΩΔ. ΜΗΧ.ΣΗΣ: 13197